

MÁTYÁS KÖZÉP-EURÓPA POLITIKÁJA

A Magyar Királyság a 15. század derekán

Mikor Mátyás, a törökverő Hunyadi János fia Prágában hírül vette 1458 januárjában, hogy a magyar rendek királlyá választották, egy területileg intakt, de társadalmilag, politikailag és katonailag is megviselt ország irányítása elé nézhetett. Bár a Közép-Európa évszázadok óta meghatározó hatalmaként működő Magyar Királyság Luxemburgi Zsigmond német-római császár ötven éves uralkodása után, 1437-ben még joggal számíthatott az oszmán térhódítás gátjának, az élet közbeszólt. Zsigmond veje, az uralkodásra évek óta készülő osztrák herceg, Habsburg Albert éppen csak át tudta venni apósától a magyar és cseh trónt, egy érdemi eredmény nélkül záródó török ellenes hadjárat során megbetegedett és meghalt. Halála után az ország kettészakadt. Özvegyét és fiát, V. Lászlót az ország egyik, a lengyel uralkodóként a magyar trónra meghívott I. Ulászlót az ország másik része támogatta. S bár Nándorfehérvár első nagy török ostromát 1440-ben még sikerült elhárítani, és Hunyadi János több győzelmet is aratott az oszmánok felett, addig 1444-ben Várnánál a király, 1448-ban rigómezőnél Hunyadi győzhetetlen nimbusza veszett oda. 1456-ban pedig maga a törökverő, egy évvel később idősebb fia, László, majd pedig V. László király is elhunyt. A válságos belpolitikai helyzet egy társadalmi változást lobbantott fel, visszavetette a gazdasági fejlődést és egy sikeres külpolitizálás lehetőségét is megnehezítette. A Szent Korona külföldre került, zsoldos kompániák raboltak a Felső-Részekén és több arisztokrata család igyekezett kedvezőbb hatalmi pozíciót elérni sokszor a korona, vagy mások rovására. Hunyadi Mátyás tehát egy alaposan megváltozott geopolitikai adottságú ország trónjára került 1458-ban.

Pillantás Közép-Európa térképére

A Mátyás előtt álló geopolitikai kihívások nem érthető meg a környező országok ismerete nélkül. Vessünk egy pillantást a korabeli Közép-Európa térképére! A Magyar Királyságtól északra terült el a litván származású Jagellók államai. A Lengyel Királyság és Litván Nagyfejedelemség között 1385-ben jött létre perszonálunió Jogaila litván nagyfejedelem, és Anjou Hedvig házasságával. A fejedelem áttért a keresztény hitre, felvette az Ulászló nevet, s dinasztiaát alapított, mely megkerülhetetlen volt a 16. század végéig. Ulászló hasonló nevű fiát hívták meg a magyar trónra 1440-ben Habsburg Albert halálát követően. A várnai csatában elesett ifjú királyt testvére, Kázmér követte a trónon, aki apjához hasonlóan hosszan, 1492-ig uralkodott. A lengyel király folyamatos harcban állt a hanyatló Német Lovagrenddel. A folyamatos háborúk során a lengyeleknek sikerült a Lovagrend egyes területeit megszereznie, illetve vazallusi viszonyba taszítania. Konfliktusukat a második torun-i békében zárták le 1466-ban. IV. Kázmér lengyel király a magyarnál nagyobb területű és népességű országot irányíthatott.

Az Oszmán Birodalom az 1430-as évekre kiheverte Timur Lenk turkomán fejedelem hódítását. II. Murád, majd II. Mehmed uralkodása alatt a törökök bevették Konstantinápolyt, elfoglalták Szerbiát, Boszniát, Hercegovinát majd Albániát, és vazallusi függést állandósítottak Havasalföld fejedelmei fölött. Bár Moldva hol a lengyel, hol a magyar támogatásnak köszönhetően megőrizte függetlenségét, folyamatos harcokat vívott a törökökkel és a tatárokkal. Moldván keresztül Lengyelország a 15. század második felére határossá vált az Oszmán Birodalommal. Ezt követően a törökök gyakran a Krími Tatar Kánság hordáival közösen támadtak rá a lengyel területekre, elsősorban Podóliára. A tatárok és törökök elleni közös fellépés ettől kezdve mindig szerepelt a lengyel és magyar megállapodások szövegében. Az oszmánok országa mellett, hogy hatalmas és gazdag

területet foglalt magába, mind államszervezete, mind hadserege szervezettségben és fejlettségben meghaladta bármely európai országot.

A Magyar Királyság nyugati szomszédjában az osztrák örökös tartományok élén álló Habsburgok territóriumuk feküdt. A család kezdetben házasságok és öröklés, később a magyar sereg segítségével kiharcolt 1278-as morvamezei győzelem révén az Osztrák Hercegség élére kerültek. A 14. században Stájerország, Alsó- és Felső-Ausztria mellé további területeket csatoltak a hercegséghez (Karintia, Krajna, Tirol, Trieszt), egy kreált okmányban főhercegségnek tették meg országukat (Privilegium Maius), és annak egyben tartása végett szigorúan szabályozták az öröklési rendet (Neubergi-szerződés). V. Albert osztrák herceget – egyúttal magyar és cseh királyt – német-római királlyá választották, 1439-es korai halála azonban megakadályozta, hogy császárrá koronázzák. Másodunokatestvére, a család lipóti-ágából származó III. Frigyes tudta beteljesíteni a Habsburgok vágyát, 1452-ben fölülhetett a császári trónra. Több mint negyven éves uralkodása alatt szívós munkával, a diplomácia, a dinasztikus házasság, a hadsereg, és tartományai gazdagsága révén gyarapította családjának vagyonát és hatalmát. Elsősorban a befolyásos német uralkodóházakkal szemben igyekezett hatalmát megerősíteni. Munkája eredménye, hogy háromszáz éven át a Habsburgok viselték a császári koronát.

Habsburg Albert halála tovább rontott Csehország belpolitikai helyzetén. A huszita háborúktól sújtott, szétagolt ország trónja hosszú időn át nem került betöltésre, mivel Albert fia, Utószülött László III. Frigyes gyámsága alatt állt. Az 1453-ban megkoronázott László 1457-ben meghalt, és a huszita vezér, az ország kormányzója Podjebrád György lett a király. Leánya, Katalin házassága révén, annak 1464-es haláláig Hunyadi Mátyás fontos szövetségese volt. Csehország és tartományai, Morvaország, Szilézia, Lausitz rendkívül fejlett városi hálózattal, iparral, bányászattal, kereskedelemmel rendelkeztek. A huszita eretnek mozgalmak részben ennek köszönhetően tudtak ellenállni több évtizeden keresztül a keresztes hadjáratoknak. Mindemellett a cseh király az 1356-os német Aranybulla alapján a Német-római Császárság mindenkorai választófejedelemé volt, így Közép-Európa hatalmának egyik kulcsa.

Egy „reális” török politika

Megkerülhetetlen szólni a király török politikájáról, hiszen ezt nagy viták övezik a történetírásban. Van egy irányzat, amely Mátyást hibáztatja azért, hogy nem indított nagy törökellenes hadjáratot, és az oszmánok Európából való kiűzése helyett az ország erőforrásait céltalan nyugati hadszíntereken pazarolta el. Elsősorban apjához, a nagy törökverőhöz mérik, és azzal vádolják, hogy elszalasztotta a lehetőséget, hogy Európa egyik leggazdagabb királysága élén a török ellen vonuljon. Vajon arról van szó, hogy Mátyás reneszánsz hatalomvágytól vezérelve elhanyagolta a pogánnyal szembeni küzdelmet, a pápákat s az európai közvéleményt mindvégig megtévesztő színlelt eltökéltsége csupán eszköz volt? III. Frigyes császár állandó áskálódása, s a csehek és a lengyelek féltékenysége az oka, hogy nem tudott a keresztes harcra koncentrálni? Azért törekedett egy közép-európai hatalmi koncentráció kiépítésére, hogy annak megnövekedett anyagi erőit a törökellenes harc szolgálatába állítsa? Vagy éppen ezt tette lehetetlenné III. Frigyesnek vagy a Jagellóknak az áskálódása? Ha Nagy Lajos balkáni politikájával kapcsolatban a délszláv-román történetírás felállít egy „tördöfés-elméletet”, akkor ugyanezt a hipotézist Mátyás kapcsán is fel lehet vetni. Mátyást is értékeli hasonlóképpen, mondván, lehetetlenné tette a Habsburg-Jagelló-szövetség összefogását, ezért nem volt képes fellépni a török ellen.

Mátyástól elvárta az európai közvélemény, hogy apja örökébe lépve, maga legyen a „kereszténység védőbástyája”. A magyar uralkodó minden megnyilatkozásában központi helyet foglalt el a törökök elleni fellépés, a pogány veszély, és a szüntelen, kíméletlen, megalkuvás nélküli harc gondolata. A pápák joggal reménykedhettek egy új keresztes háború megindításában. Mátyás többször is elkötelezte magát a törökellenes örök harc mellett.

Annak ellenére, hogy Mátyás rendkívül élénk diplomáciai tevékenységet folytatott Burgundiától Perzsiáig, folyton lehetséges szövetségeseket keresve, úgy tűnik, – legalábbis 1464 és 1475 között, majd 1481 után mindinkább –, hogy békét akart az Oszmán Birodalommal. A törököket nem tekintette kizárólagos ellenségnek. Mátyás kiválóan informálódott a török birodalomról és jól tudta, mire számíthat, mik a lehetőségei. Azzal is tisztában volt, hogy komolyabb nyugati segítségre nem számíthat, hiszen bármennyire is fellelkesíti a nyugati lovagokat a keresztes eszme, valódi szükség esetén Európa csupán az 1456-os sereghez hasonló, gyenge harcértékű haderőt képes felállítani.

A király tisztában volt az oszmán veszéllyel, de apjának kudarcaiból megtanulhatta, hogy kerülnie kell az összeütközést a szultáni haderővel. Úgy vélte, egy nagy balkáni hadjárat már nem célravezető, egyedül Magyarország erőforrásaira támaszkodva eleve kudarca van ítélve. Tisztában volt azzal, hogy nem tud akkora sereget felállítani, amely nyílt színen legyőzné a többszörös túlerőben lévő török sereget. Ki kellett építeni valamiféle „túlélési mechanizmust”, hiszen a török előrenyomulás megsemmisítette a Zsigmond-féle ütközőállamok rendszerét. Más eszközökkel, a realitások talaján, s elsősorban egy nagy közép-európai államszövetség koncentrált erőinek a felhasználásával képzelte el a török elleni háborút.

Ezt illetően konkrét, kidolgozott elképzelései voltak, de annak is tökéletesen a tudatában volt, hogy mindez mennyi pénzt igényel. 1488-ban azt írta a pápának, hogy „általános hadjárat semmi más módon nem valósítható meg, mint legalább 10000 lovassal és ugyanennyi gyalogossal”, akiket hat éven át fenn kell tartani, hogy „tengertől tengerig megvédhessük birtokainkat”. Mátyás jól tudta, hogy a török hatalom mekkora erőt képvisel és katonáinak létszáma felülmúlja a korabeli Európa összes hadseregét, fegyelmezett és jól szervezett ellátási rendszerrel bír. Felismerte, a keresztes harcban más eszközökre van szükség, állandó várvédők kellenek, egyre inkább határvédő akciókra kell berendezkedni. Mátyás nem „paktált le a törökkel”, csupán modern, korlátozott léptékű hadviselést folytatott. Belátta, hadereje mire képes, és aktív védelemre rendezkedett be. Eközben tovább folytatta a déli végvárrendszer kiépítését, óriási összegeket áldozva egy második, belső védvonal megerősítésére. A szultán is tisztában volt Mátyás haderejével, s nem szándékozott az adott történeti pillanatban Magyarországot meghódítani. II. Bajazid 1483-ban megelégedett a status quo alapján kötött békével.

Mátyás reálpolitikusként úgy ítélte meg, amíg nem teremti elő a nagy hadjárat alapjait, célszerű békében élni a Birodalommal. Ezért is tekintett reménnyel a közép-európai szövetségi rendszer felé. A törökkel való béke és az érdekszférák elhatárolása, a déli határszéli nyugalom úgy tűnik, mindennél fontosabb volt a királynak, hogy elsődleges célját, a cseh korona és választófejedelemség megszerzését és egy ezt biztosító szövetségi rendszer kiépítését megvalósíthassa. Az Oszmán Birodalom bevételei Mátyásénak is a kétszeresére-háromszorosára tehetőek, így a páratlan gazdagság sem volt elegendő a hosszú déli végvárrendszer védelmére és az elengedhetetlen zsoldossereg ellátására. Ezért volt kénytelen a király újabb- és újabb jövedelemforrások után nézni, s ez a meggondolás állt nyugati külpolitikája hátterében is. A védelem költségei évről évre többet emésztettek fel, mint amit a királyság maga ki tudott termelni.

Mátyás viszonya a Szentszékkal

Már 1940-ben Mátyás születésének ötszázadik évfordulójára készült tanulmánykötetben is Galla Ferenc három szempont szerint elemezte az a magyar király és a pápaság kapcsolatát. Külön fejezetben elemezte az egyházpolitikai ügyeket, a török hadjáratok kérdését, és a husziták ellen vívott küzdelmet. A komplex kérdéskör körüljárása ezért nem lehetséges, csupán néhány fontos tételt hangsúlyozunk.

A Mátyás-korban folyamatos és élénk volt a kapcsolat a királyi udvar és a Szentszék között. különösen Juan de Carvajal bíboros, pápai legátus működése idején, aki mindent megtett

1469-es haláláig, hogy egy egységes európai sereg szerveződjön a törökök ellen. Állandó pápai követek tartózkodtak Mátyás udvarában, és a magyar egyházfők rendszeres látogatást tettek az Örök Városban az uralkodó utasításai szerint eljárva. Mátyás ismerve a pápák keresztes célkitűzéseit leveleiben és a követi audienciákon mindig hangsúlyozta, hogy országa a kereszténység védőbástyája, és a magyarok az egyetlenek, akik megvédik a nyugati civilizációt az iszlám hódítástól. A pápák rendszeres és rendkívüli anyagi támogatásban is részesítették ezért Mátyást, valamint diplomáciai ügyekben is kísértették a magyar uralkodót. Uralkodásának végén, amikor egyre többször merült fel a török ellenes pénzek eltérő célra történő felhasználása ez a diplomáciai hátszél egyre inkább gyengült.

Corvin uralkodása alatt Szent Péter trónján öt pápa váltotta egymást. III. Kallixtus egyik legnagyobb támogatója volt Mátyás királlyá választásának, hiszen Hunyadi János törökellenes politikáját várta annak fiától. Az 1458-ban örökébe lépő II. Piusz személyében kora egyik legnagyobb humanistája, Enea Silvio Piccolomini, egy III. Frigyes udvarában pallérozódó diplomata került a pápai székbe. A török elleni keresztes hadjárat megszervezését várta el a világi vezetőktől, mely életében nem történt meg. Emellett – diplomáciai jártassága – ellenére a pápát megvezette Podjebrád György: ígérete ellenére csak látszólag tért át a katolikus hitre, uralkodása alatt azonban nem tett semmit a huszita tanok terjedése ellen. György király hitszegésének eredménye lett, hogy Piusz utóda II. Pál 1466 decemberében egyházi átokkal sújtotta a királyt, és adta meg a lehetőséget Mátyásnak, hogy a cseh királyságra törjön. Jagelló Ulászló színrelépésével azonban két Rómához hű uralkodó között kellett döntenie a pápáknak. A döntéshozatalban így nagyobb súllyal esett latba a török ellenes fellépés, vagy a pápák itáliai politikájának támogatása. Az 1480-as évektől a pápák felismerték, hogy egy nagyszabású keresztes had felállítása lehetetlen, így figyelmük egyre inkább Itália felé fordult.

Csehországban az oszmánok ellen

A király Cseh- és Morvaország, valamint Szilézia javaival kívánta pénzügyi helyzetét javítani, s azt remélte, a választófejedelmi cím révén lehetősége nyílik arra, hogy a Német-római Császárság anyagi erőforrásai is segítik majd a törökellenes harcát. A birodalmi gyűlések által megszavazott segélypénzek most csak csordogáltak. A király úgy látta, a választói státusz révén olyan támogatókat tud szerezni, akikkel biztosítani tudja a törökellenes háborúhoz szükséges erőforrásokat. Ezért fordított oly nagy energiát a cseh korona megszerzésére. Mátyás 1468-ban indította első offenzíváját Csehországért Podjebrád ellen. Annak halála után újabb kihívó, Kázmér lengyel király fia, Ulászló lépett fel ellene.

A magyar-lengyel kapcsolatokat az 1423–24-es évektől kezdve a viszonylagos jó viszony jellemezte. A helyzet az 1460-as években kezdett elmergesedni, éppen a cseh trónért folytatott harc keretében létrejött szövetségek mentén. Az 1471-es kuttenbergi, királyválasztó gyűlés Ulászlót választotta Csehország királyának, amit Mátyás nem fogadott el. Eközben a Mátyással elégedetlen magyar főpapok és főurak egy csoportja Kázmér lengyel király ifjabb fiát, Kázmér herceget hívta a magyar trónra. Kázmér herceg 1471. október 2-án indult seregeivel Magyarország ellen. Itt azonban csak igen kevesen csatlakoztak hozzá. Kázmér egy darabig még magyar földön tartózkodott majd 1471 végén hazatért. 1473 második felében több lengyel betörés érte Magyarországot, néhány vár is a támadók kezére került. Miután fegyverrel egyik fél sem tudott a másik fölé kerekedni, IV. Kázmér felhívására Mátyás ismét követeket küldött a béke megteremtése érdekében. 1474. február 21-én a Szepes megyei Ófaluban a két király megbízottai megkötötték a békét. Ez a megegyezés azonban kérészetűnek bizonyult. Kettejük háborúját 1479-ben az olmtzi béke zárta le, melynek értelmében mind Mátyás, mind Ulászló viselhette a cseh királyi címet. Ulászló kapta meg Csehországot, míg Mátyásnak Morvaország, Szilézia és Lausitz jutott.

Mátyást ezt követően az vezette, hogy s cseh korona összes tartományát megszerezze, minden uralkodói jogával. Nem akart rajta osztozni Ulászlóval. Nem érte be csak

Morvaországgal és Sziléziával. Ugyanakkor a királyt a sziléziai-cseh-osztrák háborúkban nem kizárólag az anyagi előnyök vezették. A tartományok jövedelmei is közrejátszottak abban, hogy a maga elképzeléseit képes legyen megvalósítani, de számára az volt az elsődleges, hogy egy igen stabil hatalmi koncentrációt, egy szövetségi rendszert, egy közép-európai, és a német birodalom keleti tartományait is magában foglaló ligát szervezhessen meg. Erre támaszkodva a későbbiekben nyugodtabb szívvel fordulhatott volna a török kérdés újragondolásához.

Magyar diplomácia európai kontextusban

Mátyás politikája emellett nem korlátozódott Morvaországra, Sziléziára és Ausztriára, még Közép-Európában, a Német-római Birodalomban is szélesebb összefüggésekben gondolkodhatott. Természetesen nem lehet kilépni a Jagellókkal és a Habsburgokkal való konfliktusból, de ki lehet tekinteni a király olyan új politikai partnereire, mint Pfalz, a Német Lovagrend, egyes birodalmi egyházfejedelmek vagy a svájci kantonok. Mátyás a Német-római Császárságon belül is igen aktív politikát folytatott – s az 1470-es évektől úgy is jelen volt minden szintén, mint cseh király és választófejedelem. E „németországi” tevékenysége a szász hercegektől a bajor Wittelsbachokig eddig talán kevesebb hangsúlyt kapott a kutatásban. 1485-től mégiscsak öt éven át az osztrák és stájer hercegség jó részének *de facto* uraként szerves része volt a Birodalom életének Lausitztól Wolfsbergig. Katonailag csaknem Linzig, jóval Grazon túl, illetve Karintia keleti részén is ellenőrizte a térséget.

Mátyás saját szövetségesi hátországaként tekintett a hosszú évek munkája révén kiépített, a Habsburgokkal és a Jagellókkal szembenálló „keleti blokkra”, Szászországra, Meissenre, a Bajor Hercegségre. E térségben kívánt hatalmi tényező lenni, egy erős hatalmi koncentrációt létrehozva a Birodalom keleti felében. Ezzel csökkenthette volna a Habsburgok súlyát. Mindezt birodalmi szövetségesek segítségével látta megvalósíthatónak. Az 1470-es évek eleje óta rendszeresen követeket küldött a birodalmi gyűlésre, a Reichstagra, akik felhánytorgatták a császár által okozott sérelmeket, és a rendek támogatásáért folyamodtak.

Corvin német szövetségesei

Mátyás nagyra becsülte a választófejedelmekkel fenntartott kapcsolatait. A Wittelsbach-ház az 1460-as évek dereka óta Magyarország egyik legszilárdabb szövetségese volt, s igen élesen Habsburg-ellenes álláspontot foglalt el. A bajor hercegek – IX. Gazdag Lajos, György és IV. Bölcs Albert – Mátyás és Károly stabil partnerei voltak. Lajos, mivel elfoglalta Dinkelsbühl és Donauwörth birodalmi városokat, a Habsburgok régi ellenségének számított. 1469-ben a bajor hercegek ismerték el először Mátyást Csehország királyaként. Pfalz Wittelsbach-házi palotagrófjai – I. Frigyes, valamint Fülöp választófejedelmek – régóta a Habsburg-ellenes ügy támogatói voltak. Frigyes és a Habsburgok viszálya 1464-re nyúlik vissza, ami 1470-re nyílt háborúba torkollott. Fülöpnek is szüksége volt támogatásra a Habsburg-párti mainzi hercegérsekkel szemben. A Wittelsbachok mindnyájan elküldték képviselőiket Mátyás és Beatrix esküvőjére, Erős Kristóf személyesen jelen volt, akit a király „Szent István kardjával” ütött lovaggá.

A Német-római Császárságon belül Mátyás másik legjelentősebb szövetségesei a Wettinek voltak: Albert szász herceg és Ernő választó, meissenai örgróf. Mátyás egyértelmű sikere volt, hogy le tudta „választani” őket a Habsburgokról. Ernő fel is ajánlotta leányát Mátyás hitveséül. A hercegek hajlandóak voltak elismerni Mátyást cseh királynak, cserébe a király elismerte minden jogigényüket Sziléziában és Csehországban.

Viszontagságos kapcsolat fűzte Mátyást a Hohenzollernekhez. A király feleségül kérte II. Frigyes brandenburgi örgróf leányát. Habár a választófejedelem elutasította, 1469-ben vállalta, hogy támogatja Magyarországot a cseh koronáért folytatott harcban. A fejedelemség fontos pillér volt Lengyelországgal szemben is: 1475-ig Brandenburg Mátyás híveként politizált. 1473-ban a brandenburgi választó és Albert bajor hercege, valamint Trier és Mainz

érsekei meghívták Mátyást a fejedelmek Augsburgban megrendezésre kerülő tanácskozására. Mátyást egyre inkább elfogadták a birodalmi partnerek.

Mátyás olyan fejedelmekkel kívánt kapcsolatba kerülni, akinek döntő szava van a birodalomban, különös tekintettel a prelátusokra. Egyik legfőbb szövetségese a Wittelsbach-házi Ruprecht kölni érsek volt, a rajnai palotagróf öccse. Értékes volt a passauai püspök és a salzburgi érsek szövetsége. Utóbbi a katonai támogatását is kérte, és stájer várakat bocsátott Mátyás rendelkezésére. A király Passauban a bajor pártfogást élvező püspököt támogatta a Habsburgok jelöltjével szemben. 1481-ben védelmet ajánlott a püspököknek a császárral szemben. Zálogba vette várait és városait (Sankt Pölten, Mautern) és helyőrséget helyezett el bennük. Mátyás ugyancsak kapcsolatba lépett a Zähringen-házi trieri érsekkel és öccsével, a metzi püspökkel. A Német Lovagrendet is megpróbálta bevonni egy ligába a Jagellók ellen, Ermland püspökének a közvetítésével. A teuton nagymester egy káptalant is ajánlott neki Poroszországban, ha segítségükre jön a lengyelek ellen. Mátyás igyekezett szívélyes kapcsolatokat fenntartani a német egyház további befolyásos tagjaival, mint Bamberg, Würzburg, Eichstädt, Regensburg és Augsburg püspökeivel.

Mátyás cseh trónjának elismertetése

Mátyás nem táplált reményeket a római királyságra. Igaz, III. Frigyes propagandája – folyamatosan terjesztette Mátyásról, hogy a helyébe akar lépni – igen sikeres volt. Az, hogy Mátyás titkon remélte-e volna a római királyi koronát, bizonyíthatatlan. A realitások talaján a királynak valós lehetősége nem lett volna a korona megszerzésére. A király megelégedett volna annyival, hogy a német trónra pályázó burgundi Merész Károly támogatja Csehországra támasztott igényét. Ha a római korona Károly fejére kerül, ő – a Birodalom súlypontjának nyugatabbra tolódásával – „szabadabb kezet” kaphat a Birodalom keleti területein, ahol a szövetséges választófejedelmek ellensúlyt képeznének Lengyelország törekvéseivel szemben. Úgy vélte, ha esetleg Károly német király lesz, esetleg fel lehet vetni az 1463-as, a Habsburgokkal kötött örökösödési szerződés módosítását. Elképzelt, úgy gondolta, hogy Károly lehet az az „erős ember” a Birodalomban, aki segíthet keresztülvinni a szerződés megváltoztatását, és így megszabadulhat annak kényszerítő kötelmeitől. Ezért is közeledett Burgundia felé az 1470-es években. Azért is szükség lehetett erre, mert III. Frigyes semmilyen jelét nem mutatta, hogy elismerné Mátyás cseh koronáját.

1474-ben Merész Károly hajlandó volt békebíróként közreműködni a cseh korona ügyében a Jagellókkal tervezett konferencián. Mivel azonban a lengyelek betörték Sziléziába, kútba esett a döntőbíró, s Mátyás felkérte a herceget, hogy tárgyalás nélkül mondja ki, hogy Ulászlónak a cseh koronára támasztott jogigénye semmis.

Az 1470-es években a király leginkább a Wettin-házi szász hercegek segítségét vette igénybe. 1474-ben Mátyás ugyan békét kötött Jagelló Ulászlóval Ófaluban, de tekintve, hogy a lengyel fél ezt szinte azonnal megszegve két héttel később szövetséget kötött Frigyessele, Mátyás hadjáratot indított. Előtte viszont megbizonyosodott arról, hogy a szászok mellette állnak. 1476-ban, amikor III. Frigyes és Ulászló ismét szövetségre lépett Mátyás ellen, Magyarország királya újfent megerősítette a meissenai örgrófhhoz és a szász választófejedelemmel fűződő szövetségét. A választó közbenjárását kérve a többi birodalmi herceghez fordult. Mátyás egyre inkább otthonosabban mozgott a Birodalom politikai színterén, követői egyre többet fordultak meg a birodalmi gyűlésen. 1476-ban a nürnbergi Reichstagon tiltakozott az ellen, hogy Jagelló Ulászló önhatalmúlag bevonult a cseh korona fősége alá tartozó sziléziai területekre.

A szövetségesi rendszernek is része volt abban, hogy Magyarországnak sikerült megállapodásra jutnia a Habsburgokkal a gmunden-korneuburgi békében 1477-ben. Mátyásnak sikerült elismertetnie magát cseh királlyá a császárral – igaz, mint utóbb kiderült, ezt Frigyes egy formális aktusnak tekintette. Ezért volt fontos Mátyásnak, hogy a Német-római Birodalomban ismerjék el őt cseh királyként, minél többen a fejedelmek és a rendek

közül. Mátyás alapvető célja nem az volt, hogy mindenáron a birodalom ellen politizáljon, hanem kizárólag a Habsburgokkal állt szemben, s vissza kívánta őket szorítani súlyponti szerepükből.

A működő szövetségi rendszer

Az 1470-es évek végén a glogauai kérdés volt a Habsburg-Jagelló-magyar viszony kritikus pontja. A hercegséget utolsó ura a feleségére, Hohenzollern Borbálára, a brandenburgi választó unokahúgára hagyta, de Mátyás, cseh királyként, a terület hűbéruraként Sagan hercegének adományozta azt, aki így megmaradt a sziléziai magyar befolyás tartóoszlopának. Jagelló Ulászló azonban megkérdőjelezte az örökösödést és megszállta a hercegséget. Az első hónapokban sikerült az ő oldalára állítania a brandenburgi választót. Mátyás segítséget kért a szász hercegektől. Ők közvetítettek Mátyás, a brandenburgi választó, Ulászló és III. Frigyes között egy békekonferencia megszervezésében. Mátyásnak sikerült maga mellé – és a Jagellókkal szembe – állítani Brandenburgot. A választó 1479-ben békét kötött Mátyással, aki cserében csehországi területeket adományozott Hohenzollern Borbálának. A választó örököse szintén kiegyezett a magyar királlyal, melynek eredményeképpen Glogau egy részét Brandenburghoz csatolták. Cserében a Hohenzollernnek az 1480-as évek elején megvédték Mátyás érdekeit a birodalmi gyűlésen a Habsburgokkal szemben is.

Az 1480-as években Mátyás egyik legfontosabb szövetségese, Albert bajor herceg konfliktusba keveredett a Habsburgokkal, mivel rátette a kezét Regensburgra és a császár engedélye nélkül feleségül vette Frigyes lányát, Kunigundát. A herceg szorosan együttműködött Mátyással, bár ahhoz nem volt elég bátor, hogy az ausztriai háború idején megtagadja a birodalmi csapatok átvonulását hercegségén Mátyás területei felé.

1480–81 során, amikor ismét kiéleződött a viszonya Frigyesel, Mátyás még inkább igyekezett megerősíteni kapcsolatait a birodalmi választókkal. Többször fordult a birodalmi gyűléshez és tett hivatalosan panaszt tett III. Frigyesel szemben. A király számos levelet küldött a birodalmi rendeknek, felhívva a figyelmüket III. Frigyes vádjainak igazságtalan voltára. 1480-ban, amikor Frigyes nem fizette meg a kárpótlást, amelyre a gmunden-korneuburgi békeszerződés kötelezte, és megtagadta Esztergom kincseinek átadását, amelyeket még Johann Beckensloer érsek vitt magával az országból való távoztával, Mátyás seregei megkezdték Stájerország megszállását. Mátyás attól tartott, hogy a Habsburgok hátba támadják, hiszen éppen egy újabb hadjáratot szervezett az oszmánok ellen, ezért a magyar határok biztosítására kérte birodalmi szövetségeseit, Bajorország és Szászország hercegeit. Minden alkalommal, amikor Frigyes bármi jelét adta annak, hogy nem tesz eleget az 1477-es békeszerződésben vállalt kötelezettségeinek, Mátyás a Wettinekhez fordult, értesítve őket a császártól elszenvedett minden egyes sérelméről. Amikor Mátyás augusztusban maga kívánt hadjáratot vezetni a horvát vidéket pusztító boszniai pasa ellen György bajor herceg közbenjárását kérte, hogy kössön fegyverszünetet a Habsburgokkal. A császár viszont egy Mátyás elleni háborúhoz kért hadat a választóktól, de a Wettin- és a Wittelsbach-ház nem válaszolt a felkérésre. Sőt, Mátyás kérésére megígérték, hogy nem adnak semmilyen katonai támogatást a császárnak. Mivel a Reichstag elutasította a császár kérését, mindez azt jelentette, hogy Mátyás szövetségi rendszere jól működött. A magyar király cserébe sietve megerősítette a Wettinek jogait csehországi hűbérbirtokaikban.

Mátyás részt kívánt venni az 1481-es nürnbergi birodalmi gyűlésen, hogy maga tárgyalhassa meg a választókkal, hogy miért nem tesz eleget III. Frigyes a gmunden-korneuburgi béke pontjainak. Azonban nem nyert bebocsátást a Reichstagra. Mátyás szövetségesei, a Wettinek, a Wittelsbachok és itt most a Hohenzollernnek is megpróbáltak nyomást gyakorolni a diétára III. Frigyesel szemben, de nem jártak sikerrel. Mátyás 1482-ben hadat üzent Frigyesnek, de ekkor is reménykedett a birodalmi rendek támogatásának megnyerésében.

1487-ben úgy tűnt, Albert szász herceg eltávolodik a magyar szövetségtől és III. Frigyes mellé sodródik. Mátyás kitartóan győzködte a herceget a saját indítékai jogosságáról,

amelyek arra készítették, hogy fegyvert ragadjon a császárral szemben. E kritikus helyzetben Mátyás tudott más birodalmi szövetségesére támaszkodni: megerősítette korábbi egyezségeit a bajor hercegekkel. Ez is közrejátszhatott abban, hogy végül a szász herceg megállapodást kötött Mátyással, és nem állt hadba Frigyes oldalán az ausztriai hadszíntéren.

Mátyás a Német-római Birodalom sikeresen épített ki hátországot Szilézia és Lausitz körül: örökösödési szerződések révén további fejedelemséget „szerzett” (Lost, Leobschütz, Ratibor, Kosel és Loslau bizonyos részeit). Konrád, Öls hercege, valamint Podjebrád Viktorin, Troppau ura is a Hunyadi-házra hagyta hercegségét. Mátyás így „több lábon állva” növelte a befolyását a Habsburgok rovására, és minél inkább el tudta szigetelni őket a Jagellóktól. Szinte folyamatosan lehetséges szövetségeseket keresett a német fejedelmek között, így például Hessen örgrófjával, Württemberg grófjával. Utóbbi ura, Ulrich ugyancsak jelen volt Mátyás és Beatrix menyegzőjén, ami a szövetségesi rendszer tekintélyét volt hivatott sugallni szerte Európában.

Szövetségben a svájci kantonokkal

Az 1480-as évek derekától, Ausztria megszállását követően Magyarország több korábbi szövetséges is inkább III. Frigyes irányába nyitott, még akkor is, ha korábban fegyvert fogtak a Habsburgok ellen. Német szövetségesei ugyan nem adtak seregeket Frigyesnek, de a Reichstag egyre inkább vonakodott igazat adni a császár elleni panaszokkal élő Mátyásnak. Mátyás mindig azon dolgozott, hogy újabb és újabb szövetségesekre tehessen szert, s immár távolabbi partnerek is szóba kellett, hogy jöjjenek. Megpróbált egyes birodalmi városokra is támaszkodni, például Nürnbergre, majd Milánó és a svájci Államszövetség felé is közeledett. A helyzet azáltal vált akuttá, hogy III. Frigyes fia, Habsburg Miksa, Merész Károly halálával örököse, Burgundi Mária kezével megszerezte Burgundiát és Németalföldet. Az óriási mértékben megnövekedett Habsburg hatalom átrendezte az európai politikai konstellációt. Mátyás már a sorsdöntő nancyi csata után nem sokkal, 1477 tavaszán megkereste a svájci Eidgenossenschaftot, majd a következő évek során soha nem tett le arról, hogy maga mellé állítsa őket. A magyar uralkodó leveleiben részletesen beszámolt a kantonok fejeinek arról, mi miatt indított hadat a császárral szemben. Az Államszövetség pozitív választ adott, és nyitott Magyarország felé. Erre az is okot adott, hogy Velence III. Frigyes felé közeledett, és 1483-ban szövetségre is léptek, ami újabb fenyegetést jelentett Magyarországra számára.

Mátyás régi terve volt, hogy leválassa a Habsburg famíliáról a lipóti ág képviselőjét, Zsigmond tirolai grófot. Ebben támogatást remélt a svájciaktól. Az Eidgenossenschaft 1479-ben tíz évre szóló „barátsági egyezményt” kötött Mátyással. Az uralkodó sikerként könyvelhette el azt is, hogy a svájciak kötelezettséget vállaltak arra, hogy nem engedik csatlakozni a kantonok népét a birodalmi hadsereghez. Ők is szerfelett veszélyesnek találták a Habsburgok ilyenén térnyerését. A burgund tartományok Mária hercegnő 1482-es halálával egyedül Miksa ölébe hullottak, aki így fizikailag is közelebb került a kantonokhoz. A svájciak is a Habsburgok potenciális ellenfelei, Mátyás és Zsigmond irányába mozdultak el. A gróf sem érezte magát biztonságban Miksa hatalom-gyarapodását látva. 1480-ban a svájciak felajánlották, hogy segédkeznek egy megállapodás tető alá hozásában a magyar király és Zsigmond között. A tirolai gróf is tárgyalt Velencével, párhuzamosan azzal, ahogy a császár szövetséget kötött a dogéval. A magyar király természetesen zsoldosokat is remélt a kantonoktól, de a svájciak egyelőre nem bocsátottak nyíltan katonai erőt a rendelkezésére Frigyesel szemben. „Nem hivatalosan” azonban már az 1480-as évek eleje óta tudunk svájciakról Mátyás seregében. A kantonokban néhány magas rangú méltóság magyar évjáradékokban részesült. Az Államszövetséggel egy közös közép-európai politika is formálódni látszott, hiszen 1487-ben a svájciak Mátyás más birodalmi szövetségesével is szerződéseket írt alá, György bajor herceggel és Fülöp rajnai palotagróffal. Újfent megerősítették, hogy nem fognak katonai támogatást adni a császárnak, „annak érdekében, hogy Magyarország királya könnyebben viselhesen hadat Ausztriában”. Az Államszövetség

kifejtette, hogy „nagy örömmel hallották, hogy Magyarország királya elfoglalta Ausztriát, és annak is örülnének, ha államaik szomszédok lennének”. Emellett felajánlották, hogy megakadályozzák, hogy a sváb szövetség (Schwäbische Bund) támogassa a császárt ausztriai küzdelmében.

Mátyás ezzel párhuzamosan újabb szövetségeket keresett Itáliában is. Még katonai támogatást is ígért a ferrarai hercegnek Velencével szemben. Ugyancsak a Velence-ellenes tengely részeként közeledett Milánó régenséhez (és de facto urához), Lodovico il Moro Sforzához. (1473-ban Magyarország és Galeazzo Maria Sforza már kötöttek egy szövetséget, ami már akkor is Velence ellen irányult.) A kapcsolatot Corvin János herceg és Bianca Maria Sforza – a kiskorú Gian Galeazzo Maria herceg húga – házasságával pecsételték meg. A számítása, úgy tűnik, bevált, hiszen 1486–87 folyamán Milánó hadba szállt Miksával, amit hallgatólagosan a svájciak is támogattak. A milánói-svájci-magyar együttműködés egészen Mátyás haláláig működött, és ellensúlyt képezett Habsburgokkal szemben.

A kiterjedt diplomácia eredménye

Mátyásnak folytonos konfrontációval kellett megküzdenie, fenn kellett tartania egy geopolitikai stabilitást, amely igen kifinomult diplomáciai tevékenységet igényelt. Felismerte: a török veszély árnyékában Magyarország fennmaradásának alapfeltétele, ha politikai tényezővé válik a közép-európai palettán, egy erős szövetséges hálózat élén. Csak e státuszát folyamatosan fenntartva lehetett képes szembeszállni az oszmán agresszióval. A cseh-, osztrák, sziléziai hadjáratai nem csupán az ország kincstárát emésztették, nem csak az uralkodó egyéni becsvágyát szolgálták ki, hozzájárultak ahhoz, hogy meg tudja tartani súlyponti szerepét az „összekovácsolt” ligái élén.

Mátyás cseh- és ausztriai politikája kétségkívül rengeteg áldozattal járt. Az azonban, hogy a király teljesen „elfordult” volna a pogány veszedelemtől, nem igaz, de az indokolható, hogy miért vetette bele magát teljes energiájával a „cseh ügybe”. Látnunk kell a király személyes viszonyát a török háborúhoz, s azt is, mennyiben tartotta a kíváncsiságot megvalósíthatónak. Kérdés az, hogy Hódító Mehmed államának a potenciálját figyelembe véve milyen török politika lehetett a korban egyáltalán megvalósítható és eredményes. A király legnagyobb eredménye, hogy országát és a kereszténységet jó időre mentesítette a közvetlen pogány veszélytől.